

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 100 (1708) 30 may 2018-ci il

"Xurcun" folklor guşəsi

Xoş gördük, möhtərəm oxucular! Elimizin-obamızın nə çoxdur söz yadırı. Nənələrin, babaların sinəsindən qopub gələn el hikmətlərini bir yerə yığmaq üçün əlimizə dəmir əsa alıb, ayağımıza dəmir çarıq geyinərək, altdan geyinib üstən qifillənib, üstən qifillənib altdan qifillənib oba-oba, oymaq-oymaq dolaşırıq. Amma hardasa yenə də bir ocaq başı sirli qalır, hardasa bir bayatı nənədən, nağıl babadan xəbər tuta bilmirik. Bu belə də olmalıdır. Çünki xalq ədəbiyyatı qaynar bulaqdır. Min illərdir ki, suyunu bir qətrə belə azaltmadan axır, axır...

...1993-cü ildə təcavüzkar Ermənistanın işğalçı ordusu Azərbaycanın Qarabağ bölgəsini işğal edəndə İmişli rayonuna pənah gətirən məcburi köçkünlər üçün bir neçə çadır şəhərcikləri salındı, fin evləri quraşdırıldı. Qaçqınlar və məcburi köçkünlər bu çadır və fin şəhərciklərində sığınacaq tapdılar. Yeri gəlmişkən deyim ki, İmişli rayonunun əhalisi doğma yurd-yuvalarından didərgin düşən bu insanları mehribanlıqla qarşıladılar, onlara diqqət və qayğı ilə yanaşdılar. Bu cür insani münasibətə görə İmişli əhlinə təşəkkür borcumuz var.

Belə ağır günlərdə mən də ailə üzvlərimlə birlikdə əvvəlcə Qızılkənd kəndindəki uşaq bağçasında, sonra isə kəndin yaxınlığındakı 2 saylı çadır şəhərciyində məskunlaşdım. Bir neçə ay çadır şəhərciyində yaşadım, sonra Bakı şəhərinə köçdüm.

Amma qohumlarımız İmişli rayonunun bir sıra kəndlərində və bu ərazidə salınan çadır şəhərciklərində, fin evlərində yaşadıkları üçün mən onlara baş çəkmək üçün mütəmadi olaraq onların məskunlaşdıqları yerlərdə oldum. Olduğu yerlərdə yerli sakinlərlə, xüsusilə də yaşlılarla görüşüb kəndlərinin tarixi, etnoqrafiyası, folkloru,

əhalinin məişəti, məşğuliyyəti, təsərrüfat həyatı haqqında söhbət salıb, eşitdiklərimi ağ vəərəqlərə köçürdüm. İndi həmin qeydləri nəzərdən keçirəndə gördüm ki, burada xeyli folklor örnəkləri, etnoqrafiya ilə bağlı bilgiler vardır.

Mən vaxtı ilə topladığım bu xalq incilərini, arayıb-darayıb oxucularımızın hüzuruna gətirmək istədim. İstədim ki, İmişli rayonundan pərvazlanan bu el-ağız ədəbiyyatı nümunələri ilə oxucularımız tanış olsunlar. Həm də öz nənələrindən, babalarından eşitdikləri folklor örnəklərini qələmə alıb redaksiyamıza göndərsinlər. Biz sinəsi el yadırı ilə dolu olan ağsaqqallarımızın, ağ-birçəklərimizin sinələrində hələlik pünhan qalan bayatıları, nağılları, bil-məcə-gülməcələri, rəvayətləri, əsatir və əfsanələri... daha nələri-nələri toplayıb üzə çıxarmaqla şifahi xalq ədəbiyyatı xəzinəmizi xeyli zənginləşdirmiş olarıq. Əgər biz ixtiyar qocalarımızın könlü əmanətlərini qələmə almasaq, həmin əmanətlər haçansa həmin qocalarla birlikdə dünyadan köçəcəklər.

Bu məqsədlə biz qəzetimizin bugünkü sayından etibarən "Xurcun" folklor guşəsini açırıq. "Xurcun" ayda bir dəfə, bəzən isə iki dəfə görüşünüze gələcəkdir.

Toplanılan hər bir nümunə onu söyləyən, eləcə də göndərən şəxsin adı ilə qəzetimizdə dərc olunacaq, sonra isə İmişli folkloru antologiyasında yer alacaqdır. Bunun üçün folklor söyləyicilərinin adları, soyadları, atalarının adı, doğum tarixləri, peşələri barədə müfəssəl məlumat verilməlidir. Folkloru toplayanlar da özləri haqqında ətraflı məlumat yazmalıdır.

İndilikdə isə əziz oxucular, istəkli folklor həvəskarları, arayıb-axtarıb, ələyib-əfsəyib, yığıb-yığmalayıb, boxcamıza bağlayıb görüşünüze gəldik.

Bu İmişli folklorudu, babalarımızın, nənələrimizin könlü əmanətləridi. Hər birisi bir tarixdi, bir qiymətli kələmdı. Vaxtdı, tanış olun. Hələ tanış olmalı xeyli örnəklərimiz olacaq. İnşallah! Göydə Allah, yerdə siz, yaxşı olsun

kefiniz, -deyib yolunuzu, məktublarınızı gözleyirik!

ƏSATİRLƏR, ƏFSANƏLƏR

Ay Tanrısı

Deyillər Ay qədd-qamətli, boy-buxunlu, nurcamal, pirkamal igid bir oğlanmış. Onun qoçaqlığı Mil-Muğan əyalətinə yayılıbmış. Hamı istəyirmiş ki, onu heç olmasa tək birçə dəfə yarıdan görə bilsin. Lakin Ay çox gəzməyi, səyahət etməyi sevmədiyindən

onun pərəstişkarlarının gözləri yolda qalıbmış.

İnsanların Aya olan hədsiz-hüduzsuz sevgini hiss dən Tanrı onu göyə-öz yanına çəkir ki, hamı onu yaxşıca görə və istəyini bildirə bilsin.

Deyillər həmin vaxtdan da Ay göydə qərarlaşır və qaş qaralan kimi insanların görüşünə çıxır. Yerdən baxanda Ayın, Aydan baxanda isə Yerin üzərində öküz-insan təsviri görünür. Burada öküz Yerin özüdü, yəni inanclara görə yer öküzün buyuzları üzərində dayanmışdır. Öküz tərpenən kimi yer silkələnir və dağıntı (zəlzələ) baş verir. İnsan isə yer üzərindəki bütün şəxslərin bütövləşdirilmiş təsviridir. Sonralar Mil-Muğanın adlı-sanlı sənətkarları bu

təsviri tunc üzərinə köçürmüşdür. Tunc üzərində təsvir olunmuş Ay-İnsan (Torpaq-İnsan) birliyinə işarədir. Bu şumer mədəniyyətinin təsirinə bağlıdır.

Zərdüşt Muğanda

Belə deyirlər ki, Zərdüşt bir neçə dəfə Muğanda olub. O, bu bölgəni o qədər çox sevmiş ki, Muğana səfər edəndə uzun müddət burada qalmış. Hətta məşhur "Avesta" əsərinin bir neçə bölümünü də Muğanda yazıldığı söylenilir.

Belə də deyirlər ki, Muğanda və Mildə Zərdüştün törəmələri yaşayıblar. Mil-Muğanda Zərdüştün xələfləri və sələfləri çoxdur və indi də qalmaqdadır. Əbu Reyhan Biruni "Əl-Asarül baqiyyənnəqürunəl xaliyyə" adlı kitabında Zərdüşt soyunun Azərbaycanın Muğan bölgəsinin əyan və əşrəfindən olduğunu göstərmişdir.

Tanınmış ədəbiyyat tarixçisi Mirzə Məhəmməd Tərbiyət "Danışməndani Azərbaycan" adlı əsərində yazır ki: "Zərdüşt Azərbaycanın ən çox tanınmış məşhurlarının məşhuruur".

Ənqa quşu

Bir dəfə Süleyman peyğəmbər tapşırıq verir ki, sabah bütün quşlar Qaf dağına toplaşsınlar, onlara vacib tapşırıqım var. Bütün quşlar deyilən vaxtda təyin edilən yerdə olurlar. Birçə Ənqa quşundan başqa.

Süleyman peyğəmbər onun gəlmədiyini bilsə də, bir söz demir və gələnlərə lazımı tapşırıqlarını verir. Söhbət qurtarar-qurtarmaz baxırlar ki, budu Ənqa quşu al-qan içində qaranəfəs özünü yetirdi. Görürlər ki, onun qanadlarının hər ikisi qırılıb. Belə ağır vəziyyətdə onun hündür dağı aşaraq uçub gəlməsi hamını heyretləndirir.

Süleyman peyğəmbər özü də heyretlənir ki, necə olub bu vəziyyətdə o, dağların iti qayalarına çırpılmayıb?! Deyir:

-Bu əsl igidlikdir. Sən ki, bu yaralı vəziyyətdə mənim çağırışından qalmadın, bu Qaf dağına sənə məskən verirəm. Bu dağın çox faydalı, xeyirli dərman bitkiləri var. Bu bitkilər sənə yarana məlhəm olacaq.

Deyirlər həmin vaxtdan da Ənqa quşu yalnız Qaf dağında yaşayır. İndi də sınıq qanadları ilə uçub dağlar aşan quşları Ənqa quşu ilə müqayisə edirlər.

TOPONİMİK RƏVAYƏTLƏR Qızıltəpə İ mətn

Qızıltəpə İmişli rayonunun Qızılkənd ərazisində qərarlaşır.

Rəvayətə görə Əmir Teymur bu əraziləri tutarkən işğal etdiyi şəhər və kəndlərin əhalisindən topladığı vergiləri qızıla çevirmiş və bu təpədə gizlətməmişdir.

Əmir Teymurdan sonra onun nəvəsi həmin yerdə bir neçə günlük çadır qurmuş və babasının basdırdığı qızıl küplərini dəvələyə yükləyərək Səmərqəndə aparmışdır.

Həmin vaxtdan da bu təpədə qızıl qalmasa da, adı Qızıltəpə olaraq qalmaqdadır.

Dəyirman yeri

Dəyirman yeri indiki Bəhrəmtəpə qəsəbəsinin yaxınlığındadır. Rəvayətə görə burada kiçik, lakin səliqəli bir şəhər mövcud imiş. Əhali şad-xürrəm dolanırmış. Onların heç nədən korluğu, ehtiyacı yoxmuş. Birçə dərdləri o imiş ki, Araz çayı daşanda böyük tələfat verirmiş. Ərazinin əlverişli olmasına görə əhali buranı tərk etmək istəməmiş.

(ardı gələn sayımızda)

Toplayanı və çapa hazırlayanı folklorşünas-etnoqraf Faiq ŞÜKÜRBƏYLİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ
İNFÖRMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA
DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN
MALİYYƏ YARDIMI İLƏ